

СТАНОВИЩЕ

**от проф. днк Мария Антонова Шнитер
ФИФ, ПУ „Паисий Хилендарски“**

Относно: дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ в Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Автор: Димитър Ангелов Панчев

Тема: ПРОБЛЕМЪТ ЗА ДИСТИНКТИВНИТЕ ИДЕНТИЧНОСТИ ПРИ РОМИТЕ:
ЖИЗНЕНИ СТРАТЕГИИ И ДИСКУРСИВНИ ПРАКТИКИ

Научен ръководител: доц. д-р Стойка Пенкова

Със заповед Р-33-5788 от 13.11.2018 г. съм определена за член на научното жури по указаната процедура.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Познавам Димитър Панчев повече от десетилетие и съм била свидетел на неговото индивидуално и научно развитие. Ще си призная дори, че взех участие при избора на университет и научно звено на неговото докторско обучение – бях убедена, че с личностните и научните си качества младежът ще намери подходяща среда именно сред нашата колегия. Затова никак не съм изненадана от качеството на неговия „научен продукт“, който е повод за текущата процедура.

1. Актуалност на тематиката

Едва ли е необходимо да потвърждаваме отново и отново острата необходимост от едно разбиращо вглеждане в проблемите на ромската идентичност. Липсата на достатъчно и достатъчно убедителни анализи по тази тема, особено що се отнася до „Пловдивския случай“, е още по-очевидна на фона на немалобройните изследвания в тази научна област, които буквално ни затрупват, и които често нито добавят коректно събран емпиричен материал, нито предлагат адекватни интерпретации, нито стигат до приложими в реалността изводи.

2. Познаване на проблема

Затова веднага ще кажа, че дисертационният труд на Д. Панчев е едно сериозно постижение както на докторанта, така и на „пловдивската школа“ в социалните науки. То е възможно преди всичко защото авторът е добре запознат със свършеното преди него и подхожда към наследената научна традиция с респект, но запазвайки задължителната за един млад учен критична дистанция. Това му дава основание не само да използва теоретичните конструкции на класическите изследователи в модерната социология, но и да ги доразвие, а понякога – да ги трансформира с оглед на по-убедителното им прилагане към материала (вж напр. прехода от „естетика“ към „консуматорство“ при Бурдийо, с. 28). Заниманията му по темата за социално маргинализираните групи дават своите първи резултати още по време на неговото обучение във Великобритания, а неговата научна съвестност още тогава го задължава да комбинира задълбоченото познаване на „теорията“ с целенасочено и безрезервно „нагазване в терена“, така че пресичането между тези два компонента да породи адекватно и стойностно научно говорене. Рецензирианият тук дисертационен труд е пореден пример за успешното прилагане на този подход.

3. Методика на изследването

Тук ще си позволя да коментирам преди всичко методиката на изследването, едно защото в състава на НЖ са едни от най-сериозните познавачи на ромската проблематика у нас и те най-вероятно ще оценят приносите в тази тематична област по-добре от мен, а второ – защото според мен, именно изработената от Панчев оригинална методика прави тази дисертация особено успешна. Като антрополог бих оценила високо неговата рефлексивност по отношение на избраните методи. Докторантът ги коментира нееднократно, очертавайки коректно техните възможности и ограничения (с. 43, с. 144 сл.). Като цяло съм съгласна с идеята за „убийството на метода“ като възможен, макар и доста рискован път към натрупването на изворови данни. В заявеното убеждение, че методологическите предписания *„реално никога не могат да бъдат приложени на практика“*, а етнографският подход винаги *„се изобретява на самото място“* (с. 44) прозира опитът на теренист, който – макар да познава скрипта „какво се прави на терен“, е готов – удържайки спазването на научната етика – да отиде отвъд предписанията, за да се доближи максимално до изследвания обект и да верифицира събраната информация, непрекъснато сменяйки гледната точка и донастройвайки оптиката. При работата си на терен Панчев демонстрира едновременно умение да различи и регистрира значимите детайли в наблюдаването, но и

завидна изследователска деликатност, която защитава неговия „обект“ от грубото нахлуване в (често твърде интимните подробности на) личното пространство. Резултатът е едно плътно и – за мен – убедително описание на ромското всекидневие в Столипиново, което става основа за задълбочен анализ и уверено теоретично дефиниране на концепта за „дистинктивната идентичност“ при ромите. Разбирането за „носителя на дистинктивната идентичност като „не изключеният, а изключителният““ предлага една съвсем нова, емична гледна точка към изследвания обект, която влиза в съзвучие и диалог, но и служи като контрапункт на модела на „успелите роми“, който е по-скоро външно наложен.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Няма да коментирам подробно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Ще отбележа само, че той е сполучливо конструиран, макар и донякъде да се отклонява от традиционната ни представа за подреждането на материала. Отделни части от дисертацията съвсем очевидно биха могли (и би трябвало) да бъдат доразвити и да станат основа на бъдещи изследвания (има предвид анализа на серийните данни от кинопрегледите, задълбочените коментари върху „езика на омразата“, умелото боравене със статистически данни, всяко от тях употребено като допълнителен „инструмент“ за по-плътното очертаване на ромската идентичност). Според мен пространните извадки от теренни дневници в края на трета глава спокойно биха могли да се извадят в приложение, докато в текста би било подходящо да се добави по-скоро съответният коментар. Ще си позволя да задам и един въпрос: на с. 170 сл. става дума за особената „саморегулация“ на изследваната общност/социално пространство „без намесата на институции и санкции“, където финият баланс на съвместното съществуване по-скоро се нарушава от опитите за налагане на „закони и официални правила“; значи ли това, че е налице тенденция към все по-голямо капсулиране и обособяване на своеобразен „анклав“ в рамките на градската среда, и какъв би трябвало в такъв случай да бъде подходът на макрообществото при формулирането на публични политики, насочени към Столипиново?

5. Автореферат

Авторефератът отговаря на формалните и съдържателни изисквания и съответства на текста на дисертацията.

6. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Завършвайки, нека изразя своето убеждение, че представеният днес за защита дисертационен труд е само първа, успешна крачка в научното поле на социологията, която свидетелства за качествата на един млад и перспективен учен. Както за изследователите на ромската проблематика, така и за занимаващите се със социални неравенства и с политики в областта на маргиналните групи, той ще представлява незаобиколим жалон в бъдещите им научни търсения, поради което препоръчвам да бъде издаден – било като книга, било като поредица статии.

Ще повторя, че представената за защита дисертация отговаря на и дори значително надхвърля изискванията на ЗРАСРБ и Правилниците на ПУ и ФИФ. Убедено препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди на Димитър Ангелов Панчев Образователната и научна степен „доктор“ в научната специалност „Социология“, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки.

2.01.2019 г.

Пловдив

проф. днк Мария Шнитер